

LUPT

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՈՋԳԱՅԻՆ ԲԱՆՈՍԻՐԱԿԱՆ ԵՎ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 18 ՅՈՒԼԻՍ

ቶሊ ሲሆኑ ለገሰ ሲሆኑ

Երկու երեք օրէ՛ն Վեր պատե-
րողմէն պաշտօնական հեռագրաւո-
րերն աւելի քիչ են՝ քանի որ ձէրի-
տէիւ—Ասքերիյէին իբրև առանձնա-
շնորհութիւն յանձնուեցաւ անոնց
հրատարակութիւնը, ծախուած յա-
ւելուածոց հասցիքը ղնտւորական
վիրաւորելոց նպաստ յատկանալով։
Շարաք մըն հրատարակուած հեռագ-
րաւոր մի կըսէ թէ՛ հինգ հազարի
չափ Գարտաղցիք Պրանայի վրայ
յարձակեցան, բայց կայսերական
զօրքը զանոնք ՚ի վախուստ դարձուց-
և անոնց ամուլթիւննեքը քանդեց։
Գարտաղցիներուն մեծերէն 44 հո-
գի պատերազմի դաշակն վրայ գե-
տապաստ լինկան, և դրօշ մըր յիսուն
ասեղնաւոր հրացան, ատրճանակներ
և ուրիշ զէնք առնուեցան անոնցմէ։
Միտադամայն երկու հարիւրի չափ
մեռեալ և ատոր կրկնապատիկը վի-
րաւոր ունեցան։

Վիտինի կողմը գնդապետ Հասանյան, Սովետական տուն Սերվիայոյ ոչ գիւղն անցեալ չորեքշաբթի գիշեր պաշարեց, և հինգ շաբթի առաւօտ յարձակմամբ գրաւեց զայն։ Գիւղին մէջ գտնուող երեք հարիւրի չափ Սերվիայի կամուսնոք սրղ ճարակ եղան, և միայն 14 հոգի Գանուբէն անցնելով վաւարիա ապաստանեցան Գիւղն սարեցաւ, և եօթն գիրի բերելուցան վիտին, ու շարունակ անց կանոն զօք հասնելով Ատլին կը զըրկուէր։ Իղվօրի պատերազմին ետեւ յուլիս 1/13, Սերվիայիք Յ ժամու զինադու մը խնդրեցին իրենց մեռեալները վերցընելու համար, որք մեծ բազմութեամբ պատերազմի դաշտին վրայ սիրեալ էին։ Ասոնց մէջ երկու Սերվիական հրամանատարի և փօփի (քահանայ) մը դիակը կար Օսման փաշա հաւանութիւն տուաւ, և Սերվիայիք սպայեր բերելով դիակները վերադրեցին։ Թշամմին Կակըրան սահմանադու խն անցած ժամանակ քանի մը Պուլլար գիւղեր թոնի ապստամբեցուցած և բնակչաց զէնք տուած էր։ Թէ՛ այն գիւղերն և Թէ՛ իղվօր առնուելէ ետեւ մերձակայ Սերվիական գիւղերն անկաւեն զօրաց և գլխաւորապէս Չէքքէշներու աւարառութեան ասպարեցեղան։ Չէքքէշներն աղջիկ և կին ալ յափշտակած և Բումէլիի ներսերը փոխադրած են, որպէս զի հետը չգտնուի։ Ատլին մէջ 14 Սերվիայի աղջիկունք և կանայք՝ յափշտակողաց ձեռքէն առնալով՝ քրիստոնեայ երեւեկաց տուններ հիւր տրուեցան Չինուորական և քաղաքային իշխանութիւններն աւարեալ ընչից փա

Ճառումն արդիւիցին, բայց չենք
կարծեր թէ այս միջոցը միայն բաւա-
կան ըլլայ աւարառութիւնն արդիւի-
լու ։ Օսմանեան ջորաց առած վերո-
յիշեալ իղլօր գիւղաքաղաքն՝ որ 1000
տուն կը պարունակէր, յաճին գար-
ձած է, ինչպէս նաև Բերլիցա գիւ-
ղն որ 100 տուն ունէր ։ Քաղաքական
փառասիրութեամբ գրգռուած այս
պատերազմն մէջ ցեղային և կրօնա-
կան ատելութիւնն ալ մեծ դեր մը
կը խաղայ, մասնաւորօրէն երկու կող-
ման անկանոն զօրաց մէջ ։ սուրն ու
հուրը սարսափելի հարուած և կո-
տորած կընեն ։ Պէլլըատի մէջ տկար-
թիւնն ընդհանուր է, և Միլան իշ-
խանին ամուսին՝ Նալմախա իշխա-
նուհին՝ սևեր հագած տեսնուեցաւ
եկեղեցւոյ մէջ ։ Իշխանն ու իշխա-
նուհին իրենց անձնական գլխը գը-
րնթէ բոլորովին պատերազմի ծախուց
յատկացուցին ։ Իշխանին մայրը մե-
ռած է փարիզի մէջ ։ Պէլլըատ զին-
ուորական օրինաց ներքև գրուեցաւ,
և ի իշխանները սահմանեալ ժամէ մ'ե-
տեւ հաստարակաց զբօսարանները կը
գոցուին ։

Պարբերէին եւիած հեռագրալուր մը կը ծանուցանէր թէ Ռումանիա չեղողը կը կենայ՝ Կ. Պօլսոյ դարձա- կատար կիքա իշխանէն ձեռօք Բ. Դրան ներկայացած պաշտօնական յայտադրոյն պատասխանին ապաստելով Դառ Ֆար Տիւ Պօսֆօր լրագրոյ, այս յայտաբերին Լօթին կէտ կը պարունակէ եղեր. 1՝ Ռումանիա անուան Բ. Դռնէն ճանչուիլը. 2՝ Կ. Պօլիս Ռու- մանիոյ կողմէն դեսպան մը դրուելու իրաւունք. 3՝ դրամ կտրելու իրաւունք. 4՝ պատուանշան տալու իրաւունք. 5՝ ֆիլիոյ Ռումանիացի ձրիլ նորսոյ փերաբերելու ինքրոյն լուծումը. 6՝ Դանուբի բերաններուն Ռումանիոյ արուիլը. 7՝ տարեկան տուրքին բարձումը։ Այս առաջարկութիւնները ծանուցաբերի ձեռք ներկայացած չեն եղեր, և կը յաւաստուի որ Բ. Դրան մերժումը չկըր նար պատճառ ըլլալ Ռումանիոյ կողմէն ալ թշնամութեան սկսուելու։ Ռումանիոյ կառավարութիւնն իւր զօրաց մէկ մասը պատերազմական վիճակի մէջ դրաւ. սակայն կը յայտարարէ միանգամայն թէ պատերազմի դիտում չունի, այլ Սերպիոյ սահմանադրուիլը պահապան գօրաց թիւն նաեւցնել կուզէ։ Կըսուէր թէ Ռումանիա կը հրահարի զօրքն ալ զինուորներքն ալ հրաւիրէ, բայց այս լուրն յետոյ հերքուեցաւ։

Ռուսիոյ և Աւստրիոյ կայսերաց
Ռէյխշլէթաւի մէջ տեսակցութիւնն Եւ-
րոպական յրադրաց երկար յօդուած-
ներու նիւթ եղաւ։ Բայց մինչև յարդ-
աց տեսակցութենէն՝ ինչպէս նաև Աւ-
ստրիոյ և Գերմանիոյ կայսերաց ան-
կէ ետև Բրաժ տեսութենէն՝ նշանա-

որ երդասխացութիւն մը չենք նկատեր։ Երկու կայսերք դարձեալ յայտարարութիւն կրնան լիէ Եւրոպայի խաղաղութիւնը պահպանելու համար համաձայն են . այս խօսքը շատ անգամ լսուած է , բայց և այնպէս պատերազմի հուրն երթալով աւելի կը բորբոքի : Ստոյգ է որ , ինչպէս Թայմսը լրագիրը կըսէ , մէկ կողմէ Օսմանեանց՝ և միւս կողմէ Սերվիացւոյ ու Գարատաղացոյ մէջ ծագած կռիւը Տրովագայի առջև Հըլլենայ և Տրովացւոյ պատերազմին կը նմանի , որոյ վրայ Ուիկտորի Ստուածներն հանդիսատես կըլային՝ ի բարձանց , իւրաքանչիւրը մէկ կողմին դադանի համակրութեամբ , մինչև որ պատերազմը սատակնալով՝ Ստուածներն ալ մէկ կամ միւս կողմէն օգնութեան հասնելու կը պարտաւսրուէին : Ներկայ պարագայից մէջ ալ մեծ տէրութիւնները ճիշդ Ուիկտորի Ստուածոց դերը կը կատարեն , զոր համը բանաստեղծաբար նկարագրւած է , և զոր վեր այսօր քաղաքականութեան մէջ կը նկատենք : Ստուածներն առ այժմ՝ դէտալին ակընկալու են , բայց զինուոյ բազդին համեմատ իրենք ալ կիրքէ ազատ չեն . լիէ և իրենց շարժումներն Ուիկտորի անդերուն մէջ ծածկուած ըլլան , կրնայ ըլլալ որ ելը ժամն հասնի՝ յոսպարեղ իշխեն : Արեւելեան ինդոյն մէջ անկիջական շահ ունեցողներն են Ռուսիա Սէսարիա և Անդրիա : Ռուսիոյ քաղաքականութիւնը պարզ և մեկնիչ է , բնաւ երկդիմի չէ , Ռուսիա ամենայն անկեղծութեամբ Սլավոնան դադարեալորին պաշտպանն է . իւր ևս ռաւաբարութիւնը կրնայ Եւրոպայէն ակնածելով շատ յառաջ շնետելիլ . բայց Ռուս ժողովուրդը Սլավոց կուսակից է : Սէսարիա երկու հոսանքի մէջ կըտարուբերի . միլիոնաւոր Սլավ հպատակներ ունի որք բնականաբար իրենց ցեղակցաց համակիր են և տէրութեան քաղաքականութեան վերայ ալ կողդեն , բայց իւր դերմանացի և հունգարացի հպատակներն , որք ունեն լաղմանութիւն և աղբեցողութեան տէք են , Սլավոնան միութեան հակառակորդ են , ուստի շնն կրնար ներել որ Սէսարիոյ սահմանակից Սլավ տէրութիւն մը կողմուի և Սէսարիոյ սլավներն ալ առ ինքն ձրդէ : Ասոր համար Սէսարո—Հունգարական կառավարութեան աշխարհավարութիւնն ալ երերուն է , և մերթ ժուրքից , մերթ Սլավոց կուսակիցը կը մնայ Անդրիա , բայց նա ալ Գրքմի պատերազմին ժամանակ իւր ունեցած դաշնակիցը՝ Գաղղիա՝ կորուսած է : Գաղղիա իւր արտաքին դերածոց նախարար Տրքաղ դուքսին բերնով կը յայտարարէ լիէ չեղոք պիտի մնայ : Գերմանիա Արեւելեան գործոց մէջ անմիջական շահ մը չունի , և առ այժմ բորբոքվին անտարբեր դիրք օ

իբր բռնէ՛ք Մնդդիոյ մէջ ալ մեծ մաս իբր կայ որ Գրքմի պատերազմը սխալ մը համարելով, Արեւելեան նոր պատերազմի մը գէմէ է Մնդդիոյ կառավարութիւնն Արեւելը նաւատորմըընէնց, բայց հասարակաց կարծիքը կասկածելով որ չլլայ թէ Մնդդիոյ տէրութիւնն յեղակարծուստ պատերազմի բռնուի, խորհրդարանին մէջ հարցումներ եղան նախարարաց և պատգամաւորութիւնները ներկայացան Լորտ Տէրպիլի, խնդրելով որ ան խորհուրդ պատասխանով մը չ'սկսուի և Լորտ Տէրպիլ պատասխանեց թէ Սրենելքի ջուրերը նաւատորմ զրկուիլը Կ. Պոլսոյ դեռ պահանքն ինքդանօքն էր՝ «վերջինս Սուլթանին մահուրէն առաջ Կ. Պոլսոյ վիճակն երկիւղներ տըւած էր, դեռ պահանքն 'ի փողով գումարուելով որոշած էին անդէն բնակչաց պաշտպանութեան համար զօրութիւն ունենայլ. ուստի Մնդդիա ալ միւս տէրութեանց հետ 'ի միասին նաւատորմ զրկած էր և» Լորտ Տէրպիլ Մնդդիոյ քաղաքականութեան վրայ բացառապէս թիւն տալն բոլորովին ձեռնպահ եղաւ, և միայն յուսացն որ Էւրոպայի մէջ ընդհանուր պատերազմ չ'մագիլ:

Մեղավայր յայտարարութիւնները կարելուի նման կը թափին: Պուլըարաց գաղտնի կառավարութիւնն յայտարարութիւն մը կը հրատարակէ, որով կը ծանուցանէ թէ “անկախութիւն և ազատութիւն” վաստիկելու հաստատապէս որոշում տուած են “Պուլըարք”, և բուժելի բրիտանացիներն ՚ի զէն կը հրաւիրէ “խաղանց բռնութեան դէմ” Սերգիայի Զաք զօրավարն ալ Պոստիոյ բնակաց յայտարարութիւն մ’ուղղեց, որով զանոնք յապտատարութիւն կը հրաւիրէ: Զաք զօրավարը կը ջանայ մանաւանդ Պոսնիայ իսլամներն ալ համոզելու որ Սերգիայ հետ միանան իրեն արնշակից նըղայր, Անգղիոյ կողմէն թուրքիոյ օգնութիւնը կը ջրէ, և Սլավաց Ռուսիոյ օգնութիւնը կապահովէ:

Ի. Դրան կամուտրաց զինուորաց
դըրու թիւնը դադրեցնելու որոշումը
ծանուցած էինք ։ Բայց որովհետեւ
կայսերական կառավարութիւնը զո-
րաց պէտք ունի նոր որոշումը մը կը
ծանուցանէ թէ զինուորական ծա-
ռայութիւն մշտուցանելու փափա-
քողներն պարտահետեւ կանտնաւոր թէ-
տիֆ զօրաց կարգը պիտի անցնին, և
զինուորական համադրեցատ, կըթու-
թիւն և բռնիկ պիտի առնուն, պա-
տերազմէն ետեւ արձակուելու արտո-
նութեամբ ։ Ասանցմէ ալ քաջադոր-
ծութիւն ընտրներուն վարձատրու-
թիւնն պիտի ըլլայ, վերադարձելը ամ-
սական պիտի կապուի, ինչպէս նաեւ
մեռնողներուն ընտանեաց ։

Յիշեալը Բ-ոյ տի առաջին կարգի խնդիրս հետեւեալն է, այն է՝ վերջին ծայր գիտնալ և միանդամայն հայտնել մին քաղաքի, ցուրտի և երեք շորս տարի պատշաճաբարութիւնն միջոցին շրջած շարունակ և բռնութիւններէ շնորհիւ դատ և ասկէց քանի մը շարունակ յառաջ անհետակ բացուած և շատ մը ստակ և զոյքերս յողջեամբ և բարեւոյ Ուրիշոյ այն իր օրական պարկեր ճարտար անկարող թշուառներէ քանի երեսուն հոգւոյ շարի ժողովութիւն ասանց օրինաւոր չարացանութիւնն զանազան հայհոյութիւն և նախապիտեքներէ զինի ձեւերով կր բռն ստակ և այն ալ չէ թէ հասարակ բռնատիրակառնութիւնն այլ չի կրնայ վիշ հաս զապիւթիւններու հակադրութեան ներքե, ստիկ վրայ բռնութեան ինչ որ տեսնուի՝ շիտակ և չքառնաւոր պայմանաւ, զոյնոր պայման քանի մ'որ շարժարիւթ միջոց իր պատշաճ և օր ճարտարութիւն քաղաքական անուն հետ զապարտող երկաւորութիւն՝ որ ժառանգական զօրութեան թիւնն պաշտօն առ օրեւոր նախ քիշ մը քաղաքութիւնն ցուցուեալութիւն և ի վերջոյ հայհոյութեամբ ծառայ տալու նախքեքեր կրնի. անպատշաճ զօն ձեռնառնալ ևս այն զոգութեան և եկի ինչ ստալ տեղեկութիւնն որ շատ և զխաղաղ քաղաք քիշ շատ արջառքեքեր տարիներէ ստակ ստակեղնեմք կալ և Երեւան

